

**“จักรทีปนี” ตำราโหราศาสตร์ที่พยากรณ์ดวงชะตา
ด้วยเทวดานาน วรรณคดี ชาดก และพุทธประวัติ**
**“Chakratipani” An Astrology Book which Predicts the Future with
Mythology, Literature, Jataka and Buddha’s Biography**

ชินนทร์ ผ่องสวัสดิ์ / Chanin Phongsawad

นักวิชาการอิสระ

Independent Scholar

วันที่รับบทความ 7 พฤศจิกายน 2566 / แก้ไขบทความ 17 พฤศจิกายน 2566 ตอรับบทความ 25 ธันวาคม 2566

บทคัดย่อ

“จักรทีปนี” เป็นตำราโหราศาสตร์ที่ปรากฏคติในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู และพุทธศาสนา โดยนำความรู้เรื่องเทวดานาน วรรณคดี ชาดก และพุทธประวัติมาอธิบายดวงชะตา เพื่อให้เกิดความเข้าใจเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคต นอกจากเป็นตำราโหราศาสตร์ที่ทำให้สามารถล่วงรู้อนาคตได้แล้ว ยังทำให้สัมผัสถึงสัจธรรมของชีวิตมนุษย์อย่างลึกซึ้งอีกด้วย

คำสำคัญ : จักรทีปนี, ตำราโหราศาสตร์, พยากรณ์ดวงชะตา, เทวดานาน, วรรณคดี, ชาดก, พุทธประวัติ

Abstract

“Chakratipani” is an astrology book which has the beliefs of Hinduism and Buddhism and uses the knowledge of mythology, literature, Jataka and Buddha’s Biography to explain the future predictions so that the readers could have a more understanding about the future events. Furthermore, besides being an astrology book which can help the readers foresee the future, this book can also give a profound understanding about the dharmic truth of human life.

Keywords : Chakratipani, An Astrology Book, Predicts the Future, Mythology, Literature, Jataka, Buddha’s Biography

ความนำ

จักรทื่ปนีเป็นตำราโหราศาสตร์ พยากรณ์ด้วยวันเกิดและราศีเกิดที่ทรงคุณค่า ซึ่งเป็นหลักฐานแสดงถึงความสนพระทัยด้านโหราศาสตร์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส^๑ ที่ได้แปลเป็นภาษาไทยแล้วประพันธ์เป็นบทกวีที่มีความไพเราะจากต้นฉบับที่เป็นภาษาบาลี ซึ่งรจนาโดยพระอุดมรามเถระ ตำราโหราศาสตร์นี้ นอกจากถ่ายทอดเหตุการณ์ที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตของเจ้าของดวงชะตาแล้ว ยังสอดแทรกเทวดานาน วรรณคดี ชาดก และพุทธประวัติอยู่ในการพยากรณ์ด้วย จักรทื่ปนีนี้จึงแสดงให้เห็นถึงการเปรียบเทียบเหตุการณ์ที่จะเกิดขึ้นกับเจ้าของดวงชะตากับตัวละครหรือเหตุการณ์ในวรรณคดี ชาดก และพุทธประวัติอย่างไร ทั้งยังเป็นหลักฐานให้เห็นว่า ผู้รจนาจักรทื่ปนีเป็นผู้มีความรู้ด้านโหราศาสตร์ และสามารถเชื่อมโยงกับเทวดานาน วรรณคดี และพุทธศาสนาให้สอดแทรกในตำราโหราศาสตร์นี้ได้ บทความเรื่องนี้จึงมุ่งศึกษาเทวดานาน วรรณคดี ชาดก และพุทธประวัติที่ปรากฏในจักรทื่ปนี เพื่อให้เข้าใจถึงเจตนารมณ์ในการประพันธ์ของผู้รจนา

ความเป็นมาของคัมภีร์ “จักรทื่ปนี ๒”

น้อมนิจ วงศ์สุทธีธรรม (2543 : 251) เสนอว่า จักรทื่ปนีเป็นตำราโหราศาสตร์ที่พระอุดมรามเถระ รจนาขึ้นมาเป็นโคลกคาถา และสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงแปลเป็นภาษาไทยไว้เป็นคำอธิบาย นิพนธ์เป็นกาพย์สุรางคนางค์ 28 และฉันท 11 ทรงนิพนธ์ตั้งแต่ยังเป็นกรมหมื่น เพื่อประทานแด่พระนัดดา คือ พระองค์เจ้ากปิษฐาขัตติยกุมาร สันนิษฐานว่าพระองค์ทรงนิพนธ์ขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน (2556 : 3) เสนอข้อมูลว่า พระองค์เจ้ากปิษฐาขัตติยกุมาร หรือ พระองค์เจ้ากปิธดา คือ กรมหมื่นภูบาลบริรักษ์ นั่นเอง

การพยากรณ์ดวงชะตาในจักรทื่ปนี

จักรทื่ปนีแบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนต้นเป็นความเรียง ว่าด้วยการพยากรณ์ดวงชะตา ส่วนตอนปลายเป็นกาพย์ ว่าด้วยลัคนาสถิตราศีต่างๆ (พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน, 2556 : 3) เนื้อหาในส่วนนี้ จะศึกษาการพยากรณ์ของพระอุดมรามเถระในตอนต้นของจักรทื่ปนี

^๑ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส นอกจากทรงเป็นเจ้านายแห่งราชวงศ์จักรี ที่มีตำแหน่งเป็นพระราชาคณะในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย (รัชกาลที่ 2) และครองตำแหน่งสมเด็จพระมหาสังฆปริณายก ซึ่งเป็นตำแหน่งสูงสุดของหมู่สงฆ์ ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) แล้ว ยังทรงเป็นรัตนกวีแห่งกรุงรัตนโกสินทร์ที่หาผู้เปรียบเทียบกับได้ยากยิ่ง พระองค์มีพระปรีชาสามารถในด้านภาษาบาลี และภาษาไทยอย่างแตกฉาน มีพระนิพนธ์อันเป็นที่รู้จักอยู่หลายเรื่อง ได้แก่ ภาษีสอนน้อง ลิลิตตะเลงพ่าย ฉันทกล่อมช้างพัง สรรพสิทธิคำฉันท์ สมุทโฆษ คำฉันท์ กลอนเพลงยาวเจ้าพระ และอื่นๆ (น้อมนิจ วงศ์สุทธีธรรม 2543 : 1-15)

^๒ การศึกษาครั้งนี้ศึกษาจาก จักรทื่ปนี พิมพ์ประกาศพระเกียรติคุณ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมานุชิตชิโนรส 9-11 ธันวาคม 2556

การพยากรณ์ในตอนต้นของจักรที่ปนี จะพยากรณ์ด้วยเทวดาประจำดาวเคราะห์ทั้ง 8 พระองค์ ได้แก่ พระอาทิตย์ พระจันทร์ พระอังคาร พระพุธ พระพฤหัสบดี พระศุกร์ พระเสาร์ และพระราหู ราศีทั้ง 12 และวันทั้ง 7 ซึ่งขอยกมาเป็นตัวอย่างดังนี้

“ผิ้วพระจันทร์อยู่ร่วมกับลัคนา ผู้นั้นจะมีรูปงาม จะบริบูรณ์ด้วยสมบัติ แลหาขรรกรรมกร
ชายหญิง จะมีภริยาแลบุตรมาก แต่มักจะเป็นโรคในท้อง”

(พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน, 2556 : 5)

“พระจันทร์” เป็นหนึ่งในเทวดาเคราะห์ตามหลักโหราศาสตร์ ไม่ว่าจะเป็นราศีหรือลัคนาใด หากมีพระจันทร์เข้ามาสถิต จะมีรูปลักษณะและสุขภาพเช่นนี้

คำพยากรณ์นี้ ยึดตามเทวดานานในศาสนาพราหมณ์-ฮินดูว่า พระจันทร์เป็นเทพที่มีรูปโฉมงดงาม มีภรรยาทั้งหมด 27 พระองค์ (หมายถึงนักษัตรทั้ง 27) เป็นพระธิดาของพระทักษะปชาบดี พระจันทร์รักษนางโรหิณีเพียงนางเดียว ไม่สนพระทัยพระชายาพระองค์อื่น จึงทำให้พระทักษะปชาบดีสาปให้เป็นผีในท้อง (พระยาสังฆาภิรมย์, 2556 : 45)

นอกจากเทวดานานของเทพดาวเคราะห์ ซึ่งเป็นคติในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู พระอุดมรามเถระยังพยากรณ์เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาด้วย เช่น ผู้ที่จะได้เป็นพระอริยบุคคลต้องมีดวงชะตาเช่นใด ตัวอย่างเช่น “สตตอุจโจ ปจเจกพุทโธ ผิ้วได้มหาอุจเจตตัว ผู้นั้นจะได้เป็นพระปัจเจกโพธิเจ้า” (พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน, 2556 : 19) หมายความว่า ดวงชะตาที่มีมหาอุจเจตองค์ ผู้นั้นย่อมเป็นพระปัจเจกพุทธเจ้า

เทียบดวงชะตากับตัวละครในวรรณคดี ชาตก และพุทธประวัติ

ตอนปลายของคัมภีร์นี้ คือ เรื่อง “ว่าด้วยลัคนาสถิตในราศีต่างๆ” จะพบว่าพระอุดมรามเถระ นำตัวละครในวรรณคดีและชาตก มาเทียบกับดวงชะตาของแต่ละลัคนาราศี ตัวอย่างเช่น

“ลัคนาอยู่เมศ อาจารย์วิเศษกล่าวไว้โดยดี กำเนิดเกิดมาคือพระยาทรพี เมื่อน้อยมีบุญ
ใหญ่มาพอดี มีเมียสาวศรี มีลูกคนเดียว อยู่มาช้านาน ชื่นชมสมภาร มีใจขุนเณร ตกละเมียว
เที่ยวไปคนเดียว จรดลอนเที่ยว กว่าจะสิ้นกำลังตน”

(พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน, 2556: 21)

ถอดความว่า หากลัคนาอยู่ในราศีเมษ อาจารย์ผู้วิเศษกล่าวไว้เป็นอย่างดีว่า ผู้นี้เกิดมาในตอนเด็ก รอดพ้นจากอันตราย เหมือนทรพีที่นางควายผู้เป็นมารดาช่วยพาหนีให้พ้นจากอันตรายของทรพา (พญาควายผู้เป็นบิดา) จึงกล่าวได้ว่าตอนเยาว์รอดพ้นจากภัยอันตราย เพราะยังมีบุญส่งเสริมช่วยเหลือ พอโตขึ้นก็แต่งงานกับผู้หญิงที่เป็นภรรยาที่ดี แต่จะมีบุตรเพียงคนเดียว พออายุมากขึ้นก็ชื่นชมกับทรัพย์สมบัติที่เก็บสะสมมานาน

ในวัยชรากลับมีใจฉุนเฉียว อยากท่องเที่ยวไปในที่ต่างๆ เพียงคนเดียว ปล่อยให้ภรรยาอยู่ดูแลบ้านเรือนแทน แล้วจะท่องเที่ยวเช่นนี้ไปจนกว่าตนจะหมดเรี่ยวแรง

คำพยากรณ์นี้บอกว่า เจ้าดวงชะตาลัคนาราศีเมษในวัยเด็กจะรอดพ้นจากภยันตราย เหมือนกับทรพี ในวัยเด็ก ที่แม่ช่วยพาหลบหนีให้พ้นจากภัยของทรพาผู้เป็นพ่อ ซึ่งทรพีและทรพาเป็นตัวละครในเรื่องรามเกียรติ์ นอกจากนี้ยังได้เปรียบราศีสิงห์เป็นหนุมาน โดยมีความว่า

“ลัคนาอยู่ราศีสิงห์ หลมาล (หนุมาน) ปัญญา ยิ่งกว่าโลกี เดินนั่งกำลังเอง มีอำนาจ
ดังราชสีห์ ญาดวงษ์พงพี ได้อาศัยพึ่งพา”

(พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน, 2556 : 21)

แสดงให้เห็นว่าราศีสิงห์ เป็นผู้มีอำนาจดุจราชสีห์ ดังหนุมานผู้เป็นทหารเอกของพระราม และยังเป็น ที่พึ่งให้กับญาติพี่น้องได้อีกด้วย

จักรที่ป็นียังปรากฏตัวละครในวรรณคดีเรื่องอื่น เช่น พระสุธน-นางมโนราห์ ตรงกับลัคนาราศีพฤษภ มีดวงชะตาเหมือนพระสุธน ที่ต้องเดินทางไปหาไกรลาสเพื่อตามหานางมโนราห์ และลัคนาราศีตุลย์มีดวงชะตาเหมือนนางมโนราห์ที่ต้องพลัดพรากจากพระสุธน พระรถ-เมรี ตรงกับลัคนาราศีกรกฎ มีดวงชะตาเหมือนพระรถเสนถูกส่งไปตาย แต่กลับได้สมรสกับนางเมรี และสังข์ศิลป์ชัยตรงกับลัคนาราศีมีน มีชะตาเหมือนพระเจ้า กุหลาบ

ส่วนตัวละครในชาดก เช่น ฉัตทันตชาดก ตรงกับลัคนาราศีเมถุน มีดวงชะตาเหมือนพญาช้างฉัตทันต์ ที่ถูกนายพรานโสณูตระเลียงงา และลัคนาราศีกันย์ มีดวงชะตาเหมือนนางช้างมหาสุภักทา กุสชาดก ตรงกับลัคนาราศีธนู มีดวงชะตาเหมือนนางประภาวดี ผู้ส่งงามกว่าพระสวามี และ อัศวมุขีชาดก ตรงกับลัคนาราศีมังกร มีชะตาเหมือนนางยักษ์อัศวมุขี เว้นแต่ลัคนาราศีพิจิกและกุมภ์ ที่ไม่ได้เปรียบเทียบกับตัวละครในวรรณคดี หรือชาดกเรื่องใด

พระอุดมรามเถระ ยังนำทศชาดกมาเทียบกับชะตาของเจ้าชะตาอีกด้วย เพื่อให้เข้าใจง่ายในคำพยากรณ์ ตัวอย่างเช่น

“ลัคน์อยู่ราศรีเมศ อาจารย์วิเศษกล่าวไว้โดยดี ว่าลัคน์พระเทมีย์ หายตามที่บรรยาย
เมื่อน้อยว่าเลี้ยงยาก ได้ลำบากยากปางตาย ได้ทุกข์เป็นมากมาย ลำบากกายแต่น้อยมา
เมื่อถึงกลางอายุคัม จึงได้ลุดั่งปรารถนา ทำกินยังชั่วรา ทั้งญาติกาภิปรานี พ่อแม่ของผู้นั้น
เป็นพงศ์พันธุ์เผ่าผู้ดี ที่เกิดลาคัญมี หนบุรพที่มีโพไซร หนทิศปัจจิมมา มีพฤษชาตันไม้ใหญ่
ลำนักที่อาศัย มีทั้งน้ำแลห้วยหนอง อายุศมสามสิบทิศ เกิดอุบัติเหตุเสียเงินทอง สลัดห้ำหระ
หม่นหมอง จากพี่น้องพลัดพรากไกล ครั้นถึงห้าสิบหก ทุกข์เต็มอกเกิดความใหญ่ ลูกเมีย

แลข้าไท ย่อมเจียรจากพรากถิ่นถาร พ้นแต่นั้นได้ความสุข พ้นจากทุกข์หายรำคาญ ทำกิน
ค่อยสำราญ จนตราบทั่วอายุขนม”

(พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน, 2556 : 23)

คำพยากรณ์ของลัคนาราศีเมษ มีชะตากรรมเหมือนพระเตมียกุมารที่ว่า ตอนเด็กเป็นคนเลี้ยงยาก และต้องลำบากมาตั้งแต่เด็ก เพราะพระเตมียกุมารทรงแกล้งเป็นใบ้ จึงต้องทรงลำบากกับการรับบททดสอบ จากพระบิดาอยู่เสมอ นอกจากเทียบดวงชะตากับชาดกแล้ว ยังเทียบกับเหตุการณ์ในพุทธประวัติอีกด้วย เช่น ลัคนาพฤษภตรงกับลัคนาจุมพลของเจ้าชายสิทธัตถะ

“ลัคนาอยู่พฤกศ โดยคำรบอายุศมคน ลัคนาเจ้าจุมพล พระศรिताตุราชกุมาร (พระสิทธัตถกุมาร) เมื่อน้อยมีความสุข อยู่สนุกปราศจาก ครั้นถึงเมื่อปานกลาง อายุไชร์ จากถิ่นฐาน ภายแก้อยู่เย็นใจ มีข้าไทค่อยสำราญ พรรคพวกแลลูกหลาน ได้ขึ้นบานเพราะกุศล แต่มักจากที่อยู่ จรไปสู่แห่งฝูงคน เกิดลาภผลาผล ทุกตำบลย่อมบูชา ที่เกิดข้างอุดร มีสาคร สระคงคา ในทิศบูรพา มีท่อน้ำแลบัวเพรง อายุศมสามสิบหก ทุกข์เต็มอกเพราะตัวเอง สามสิบแปดนั้นให้เกรง จะเกิดภัยอันตราย ในอายุศมสี่สิบ มักเกิดทุกข์บวช อาวุธจักเป็นนกาย ให้ลำบากเพียงถึงกาล พ้นแต่นั้นได้ความสุข พ้นจากทุกข์หายรำคาญ เปนสุขขสำราญ กราบทั่ว ถึงอายุศมขนม”

(พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และ เสาวณิต วิงวอน, 2556 : 24)

วัยเด็กมีความสุขได้รับการเลี้ยงดูเป็นอย่างดี วัยกลางคนต้องห่างไกลบ้านเกิด และจะสุขสบายอีกครั้ง ยามวัยแก่ชรา คล้ายชีวิตของพระพุทธเจ้าที่ทรงต้องลำบากช่วงที่เสด็จออกผนวชนั่นเอง

จักรทิปนี ตำราโหราศาสตร์ที่สะท้อนให้เห็นสังขารชีวิตของมนุษย์

จักรทิปนี นอกจากเป็นวรรณกรรมที่มีความเพลิดเพลินไปกับการพยากรณ์ที่สอดแทรกด้วยเกร็ด จากวรรณคดี ชาดก และเหตุการณ์ในพุทธประวัติ ยังได้สัมผัสกับสังขารชีวิตของมนุษย์จากคำพยากรณ์ของ บางลัคนาราศีที่ต้องมีชีวิตที่อนาถ ตัวอย่างเช่น “ผัวพระพฤทศปติอยู่ราศีมิถุน ผู้นั้นจะมีปัญหาแต่หาทรัพย์ บมิได้” (พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน, 2556 : 13) บางลัคนาราศี ต้องเกิดมาพิการ เช่น “อนึ่งผัวพระจันทร์เป็นลากับลัคนา พระอังคารพระเสาร์เป็นเจ็ด พระราหูเป็นแปด ผู้นั้นจะจักษุบอด ทั้งสองข้าง มิฉะนั้นจะหูหนวกแลเป็นใบ้” (พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน, 2556 : 14) บางลัคนาราศีต้องประสบกับความโชคร้าย ตัวอย่างเช่น “อนึ่งผัวพระเสาร์ พระอังคารอยู่ราศี พฤษภ ผู้นั้นจะเป็นหม้ายบุตรหาบุตรมิได้” (พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน, 2556 : 14)

บางลัคนาราศี มีชะตากรรมที่ขึ้นและลง เช่น “ลัคนาอยู่พฤหัสบดี โดยคำรบอายุคัมภีร์ ลัคนาเจ้าจุมพล พระศรिताศุราขุมาร (พระสิทธัตถกุมาร) เมื่อน้อยมีความสุข อยู่สนุกบราดาญ ครั้นถึงเมื่อปานกลาง อายุไซ้ร จากถิ่นฐาน ภายแก่อยุ่เย็นใจ มีข้าไทค้อยสำราญ พรรคพวกแลลูกหลาน ได้ขึ้นบานเพราะกุศล แต่มักจากที่อยู่ จรไปสู่แห่งฝูงคน เกิดลาภผลาผล ทุกตำบลยอมบูชา” (พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน, 2556 : 24)

จักรทศปนี เป็นตำราโหราศาสตร์ ที่มีความผสมผสานเรื่องราวคติในศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เช่น เทพ ดาวเคราะห์ วิธีการพยากรณ์ที่ทำนายตามวันเกิด ราศีเกิด เทวดาดาวเคราะห์เข้าสู่คติในลัคนาราศี และคติ พุทธศาสนา การพยากรณ์ระดับพระอริยบุคคล นำลักษณะของตัวละครในชาดก และพุทธประวัติมาอธิบาย ดวงชะตา ด้วยการเปรียบเทียบชะตากรรมที่แต่ละลัคนาราศี

ตำราโหราศาสตร์นี้ ถึงแม้จะประพันธ์ขึ้นมาเพื่อให้ผู้อ่านล่วงรู้สิ่งที่เกิดขึ้นในภายภาคหน้า แต่ในอีก มุมหนึ่งกลับสะท้อนสัจธรรมของชีวิต ทำให้เข้าใจเรื่องทุกข์ และชะตากรรมของมนุษย์เป็นอย่างดี และช่วยให้ ปลงในชะตากรรมตามหลักกรรมโลกธรรม 8^๓ กลายเป็นการเรียนรู้เรื่องโหราศาสตร์พร้อมกับการศึกษาธรรมะ ไปด้วย

เอกสารอ้างอิง

น้อมนิจ วงศ์สุทธิธรรม. (2543). *วรรณกรรมกรมสมเด็จพระปรมาธิบดีชินโรส*. (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตโต). (2546). *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*. กรุงเทพฯ: บริษัท เอส.อาร์. พรินต์ติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด.

พระสุธีธรรมานุวัตร (เทียบ สิริญาโณ) และเสาวณิต วิงวอน (บรรณาธิการ), (2556). *จักรทศปนี พิมพ์ประกาศ พระเกียรติคุณสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระปรมาธิบดีชินโรส 9-11 ธันวาคม 2556*. กรุงเทพฯ: คณะสงฆ์วัดพระเชตุพน.

สังจาภิรมย์, พระยา. (2556). *เทวกำเนิด*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์.

^๓ โลกธรรม หมายถึง ธรรมที่มีประจำโลก, ธรรมดาของโลก, ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลก และสัตว์โลกก็เป็นไปตามมัน มี 8 อย่าง คือ มีลาภ ไม่มีลาภ มียศ ไม่มียศ นิทานา สรรเสริญ สุข ทุกข์ (พระธรรมปิฎก, 2546 : 217)